

**การอ่านภาพจากหนังสือนิทานเรื่อง “แม่ไก่ไปเดินเล่น”: แนวทางการเรียนรู้
ภาษาภาพสำหรับเด็กปฐมวัย**

**Reading Images from Rosie’s Walk: An Approach to Learn Visual Literacy
for Early Childhood**

ธัญญา พิทยาพิทักษ์¹

Tanya Pittayapitak

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาวรรณกรรมสำหรับเด็ก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: gibbtanya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาภาพสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งได้อธิบายความหมายของการรู้ภาษาภาพ ลำดับขั้นของการเรียนรู้ภาษาภาพ ทักษะการเรียนรู้ภาษาภาพสำหรับเด็กปฐมวัย และความสำคัญของการอ่านภาพจากการศึกษาและวิเคราะห์บทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำเสนอการตอบสนองของเด็กในการอ่านภาพจากหนังสือิทานเรื่อง “แม่ไก่ไปเดินเล่น” และสรุปเป็นขั้นตอนในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาภาพโดยใช้คำถามและการเสริมประสบการณ์พื้นฐาน นอกจากนี้ยังนำเสนอแนวทางการใช้คำถามเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาภาพในระดับที่สูงขึ้นเพื่อให้ผู้สนใจเห็นความสำคัญในการส่งเสริมความสามารถทางการอ่านภาพในระดับปฐมวัย และนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถทางการอ่านภาพของเด็ก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอ่านเขียนต่อไปในอนาคต

Abstract

The purpose of this article is to suggest a visual literacy learning approach for early childhood. Based on analyzing the related article and research, the paper presents the definition of visual literacy, the levels of visual literacy, the early childhood visual literacy skills, and the importance role of picture in children's reading text. Moreover, by examining the child's response to picture when reading picture book “Rosie's Walk”, the paper illustrates the process to support early childhood learning visual literacy - using guided question and providing the necessary background knowledge. Finally, this paper suggests a set of questions to enhance the higher level of visual literacy skills for early childhood. The article highlights the importance of supporting visual literacy learning in early childhood and its applied to improve literacy learning in the future.

คำสำคัญ: การรู้ภาษาภาพ การอ่าน เด็กปฐมวัย

Keywords: Visual literacy, Reading, Early childhood

บทนำ

การเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะเป็นสื่อกลางในการรับรู้และทำความเข้าใจในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองเพื่อศึกษาหาความรู้ในระดับที่สูงขึ้นในโลกปัจจุบัน มีการใช้สื่อภาพในปริมาณมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ทำให้การเรียนรู้การอ่านเขียนได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิมอย่างมาก การอ่านเขียนเพื่อเข้าใจและสื่อความหมายไม่ได้รวมถึงแค่การเรียนรู้การอ่านเขียนตัวอักษรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการรู้ภาษาภาพ (Visual literacy) เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการค้นหา เข้าใจ ใช้ประโยชน์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ภาพ ทักษะดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นในการใช้สื่อในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีความสามารถในการรู้ภาษาภาพเช่นเดียวกับการจัดการเรียนรู้ให้เด็กรู้ภาษาตัวอักษร (Brumberger. 2011: 46) จึงได้รับความสนใจมากขึ้นในการศึกษาของต่างประเทศ

ในประเทศไทย ผลสำรวจการอ่านออกเขียนได้ของเด็กไทยพบว่าเด็กจำนวนมากมีปัญหาในการอ่านไม่ออกอ่านไม่คล่อง แม้จะมีการแก้ปัญหาได้บางส่วน แต่ยังคงต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมทักษะที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเขียนเพิ่มเติม

(Office of the Basic Education Commission of Thailand. 2015: Online) สำหรับเด็กปฐมวัยความสามารถในการรู้ภาษาภาพช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านซึ่งนำไปสู่การอ่านและเขียนตัวอักษรโดยแยกจากกันไม่ได้ ดังนั้น การศึกษาและนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการรู้ภาษาภาพมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้การอ่านเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยในการพัฒนาเด็กไทยให้มีทักษะการอ่านที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและก้าวทันสังคมโลกต่อไป

การรู้ภาษาภาพ

การรู้ภาษาภาพ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Visual literacy เริ่มใช้ครั้งแรกประมาณปี 1960 โดยเดเบส (Debes. 1968: 28; อ้างถึงใน Arizpe; & Styles. 2003: 39) อธิบายทักษะของผู้ที่มีความสามารถทางการรู้ภาษาภาพว่า สามารถวิเคราะห์ ตีความ และเห็นคุณค่าสัญลักษณ์ที่สื่อด้วยภาพภายในสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ และสามารถนำมาสร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อสื่อสารกับผู้อื่นได้

การรู้ภาษาภาพแต่ดั้งเดิมนั้น หมายถึง สมรรถนะ ทักษะทางปัญญา และยุทธวิธีที่ใช้ในการสร้างความหมายจากภาพ ซึ่งเป็นทักษะสากลในการเข้าใจภาพ แต่ในปัจจุบันความหมายของความสามารถในการรู้ภาษาภาพเกี่ยวข้องกับบริบท กระบวนการทางสังคม และสมรรถนะทางปัญญาส่วนบุคคลมากขึ้น ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรู้ภาษาภาพเกี่ยวข้องกับหลายศาสตร์ ในการทำความเข้าใจความหมายของภาพและตัวอักษรที่พบในสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ศาสตร์ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ศึกษาศาสตร์ การสื่อสาร ทฤษฎีการวิเคราะห์ เป็นต้น (Serafini. 2016: Online)

การรู้ภาษาภาพมีคำนิยามที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นทฤษฎีและแนวในการปฏิบัติ ซึ่งบางครั้งไม่ได้สอดคล้องกัน (Brumberger. 2011: 21) นอกจากนี้ยังมีการนำไปใช้ในบริบทอื่นโดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับความสามารถที่แตกต่างกัน (Arizpe; & Styles. 2003: 39-40) อย่างไรก็ตามนิยามที่ครอบคลุมที่สุดรวมความหมายของทักษะการแปลความหมาย การวิเคราะห์ วิจัย และการสร้างสรรค์ภาพ (Brumberger. 2011: 21) ในบทความนี้กล่าวถึงการใช้ความสามารถในการรู้ภาษาภาพโดยอ้างอิงบริบททางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการอ่านภาพของเด็ก ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการสร้างความหมายจากภาพด้วยการเห็น เข้าใจ คิด สร้างสรรค์ และสื่อสารผ่านภาพ ซึ่งทักษะดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการอ่านภาพทุกชนิด เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด การ์ตูน เป็นต้น (Cochrane. 2014: 23; Thibault; & Walbert. n.d.: Online) โดยมีระดับความสามารถในการรู้ภาษาภาพที่แตกต่างกัน

ลำดับขั้นของทักษะการรู้ภาษาภาพ

การรู้ภาษาภาพประกอบด้วยทักษะจำนวนมาก ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการรู้ภาษาภาพขั้นต้น ความสามารถในการรู้ภาษาภาพขั้นสูง และความสามารถในการรู้ภาษาภาพระดับมหาวิทยาลัย (Brawn: et al. 2016: Online; Thibault; & Walbert. n.d.: Online) หลักสูตรการศึกษาของประเทศออสเตรเลียมีการระบุลำดับขั้นของทักษะการรู้ภาษาภาพในแต่ละระดับการศึกษา แสดงให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาทักษะในการรู้ภาษาภาพของแต่ละระดับชั้น จากทักษะที่เป็นพื้นฐานไปสู่ทักษะที่ซับซ้อนขึ้น ตั้งแต่ชั้นป.1 อายุ 6-7 ปี จนกระทั่งจบชั้นม. 4 อายุ 15-16 ปี¹ (ตาราง 1) นอกจากนี้ การกำหนดทักษะการรู้ภาษาภาพในระดับมหาวิทยาลัยของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัย (ภาพประกอบ 1) แสดงให้เห็นทักษะการรู้ภาษาภาพในชั้นการศึกษาปริญญาตรีซึ่งครอบคลุมความหมายการรู้ภาษาภาพในหลายมิติและเห็นภาพรวมการรู้ภาษาภาพได้อย่างชัดเจน ดังนี้

¹ ประเทศอเมริกามีการกำหนดมาตรฐานแกนกลางการศึกษาของรัฐ (Common Core State Standards) ในการเรียนภาษาตามระดับชั้นที่เชื่อมโยงและให้ความสำคัญกับความรู้ทางภาษาภาพ แต่ไม่ได้ระบุลำดับขั้นของทักษะความรู้ทางภาษาภาพแยกเป็นตาราง โดยเฉพาะเช่นเดียวกับหลักสูตรของประเทศออสเตรเลีย ในบทความนี้ผู้เขียนบทความจึงเลือกใช้การรู้ภาษาภาพตามหลักสูตรของประเทศออสเตรเลียซึ่งแสดงลำดับขั้นของความรู้ทางภาษาภาพได้ชัดเจนมากกว่า (Common Core State Standards Initiative. n.d.: Online; General Capabilities in the Australian Curriculum. 2013: Online)

เมื่อจบชั้น ป. 1 (year 1) อายุ 6-7 ปี นักเรียนสามารถ:	เมื่อจบชั้น ป. 2 (year 2) อายุ 7-8 ปี นักเรียนสามารถ:	เมื่อจบชั้น ป. 4 (year 4) อายุ 9-10 ปี นักเรียนสามารถ:	เมื่อจบชั้น ป. 6 (year 6) อายุ 11-12 ปี นักเรียนสามารถ:	เมื่อจบชั้น ม. 2 (year 8) อายุ 13-14 ปี นักเรียนสามารถ:	เมื่อจบชั้น ม. 4 (year 10) อายุ 15-16 ปี นักเรียนสามารถ:
ความสามารถในการเข้าใจวิธีการสร้างความหมายของภาพ					
จดจำความแตกต่างของคำและภาพในวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีและสารคดี	อธิบายว่าภาพช่วยเพิ่มเติม ชัดแย้งหรือขยายความหมายของคำจากสิ่งที่อ่าน และเปรียบเทียบภาพประกอบกับตัวอักษร	ระบุผลของการเลือกใช้องค์ประกอบในการสร้างภาพรวมทั้งกรอบภาพ (Framing) และองค์ประกอบของภาพ (Composition)	อธิบายวิธีการวิเคราะห์ภาพ เช่น รูปภาพ แผนภาพ ตาราง แผนที่ กราฟ เป็นต้น ช่วยในการเข้าใจข้อมูลข้อเท็จจริงจากสื่อ	วิเคราะห์องค์ประกอบภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อผู้อ่านและวิเคราะห์วิธีที่ภาพจากสื่อ เช่น โฆษณาหรือสื่อที่ให้ความรู้ถึงสื่ออื่นเพื่อสร้างความหมายเพิ่มเติม	ประเมินผลกระทบของการเลือกใช้องค์ประกอบต่างๆ ในการสร้างภาพ รวมทั้งภาพสัญลักษณ์ การเคลื่อนไหวกล้องหรือปรับเปลี่ยนแสงเพื่อให้เกิดความแตกต่าง
ตัวอย่าง: ระบุชื่อสิ่งต่าง ๆ จากคำและภาพในสื่อ	ตัวอย่าง: ระบุชื่อสิ่งต่าง ๆ และเพิ่มเติมข้อมูลที่นำเสนอผ่านภาพ	ตัวอย่าง: ระบุความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในภาพ	ตัวอย่าง: เลือกกราฟเพื่อนำเสนอข้อมูล	ตัวอย่าง: อธิบายผลกระทบจากภาพ	ตัวอย่าง: ระบุภาพที่มีประสิทธิภาพที่สุดในรายงาน

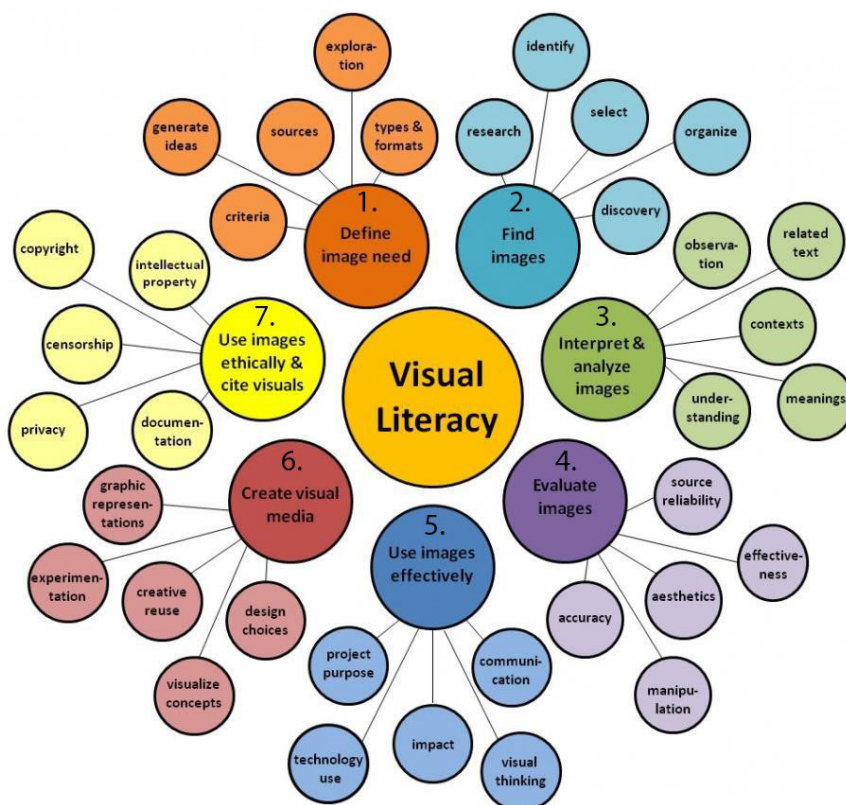
ที่มา: *General Capabilities in the Australian Curriculum.* (2013): Online.

1. ความสามารถในการรู้ภาษาภาพขั้นต้น เหมาะสำหรับเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 เป็นความรู้พื้นฐานในการระบุหัวข้อ องค์ประกอบของภาพถ่าย งานศิลปะ หรือภาพวาด การระบุรายละเอียดของภาพ การเข้าใจสิ่งที่มองเห็น และการเข้าใจความสัมพันธ์กับภาพ เช่น การสังเกต สี เส้น รูปทรง และองค์ประกอบของการออกแบบภาพที่ส่งผลต่อความหมายของเรื่องที่อ่าน (O'Neil. 2011: 214) และการทำความเข้าใจตัวละครจากสังเกตการใช้สี และเส้นในองค์ประกอบของภาพ (Prior: Willson: & Martinez. 2012: 201) ทักษะดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ในวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ทักษะการสังเกตอย่างละเอียดสามารถนำไปใช้ในการเรียนวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2. ความสามารถในการรู้ภาษาภาพขั้นสูง เหมาะสำหรับเด็กระดับชั้น ป. 6 ถึง ม. 4 มีการใช้ทักษะการวิเคราะห์ซึ่งจำเป็นต่อการเข้าใจข้อมูลภาพตามหัวข้อการเรียนรู้ เช่น แผนภาพ แผนที่ เป็นต้น รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อเลือกใช้ข้อมูลประกอบไปด้วยภาพหลากหลายชนิด การวิเคราะห์ข้อมูลที่เลือก และการใช้ข้อมูลดังกล่าวในการสร้างทักษะทางการสื่อสารผ่านภาพ (Thibault: & Walbert. n.d.: Online)

3. การรู้ภาษาภาพในระดับมหาวิทยาลัย สมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัย (Association of College and

Research Libraries) ได้กำหนดมาตรฐานทักษะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการรู้ภาษาภาพ สำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบด้วยทักษะที่เกี่ยวข้อง 7 ทักษะสำคัญ (Brawn: et al. 2016: Online) ได้แก่ 1) การระบุความต้องการในการใช้ภาพ (Define image need) 2) การค้นหาภาพ (Find image) 3) การแปลความหมายและวิเคราะห์ภาพ (Interpret and analyze images) 4) การประเมินภาพ (Evaluate images) 5) การใช้ภาพอย่างมีประสิทธิภาพ (Use images effectively) 6) การสร้างสรรค์สื่อภาพ (Create visual media) และ 7) จริยธรรมในการใช้และอ้างอิงภาพ (Use images ethically and cite visuals) ซึ่งแต่ละทักษะประกอบด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก ดังแสดงในภาพประกอบ 1

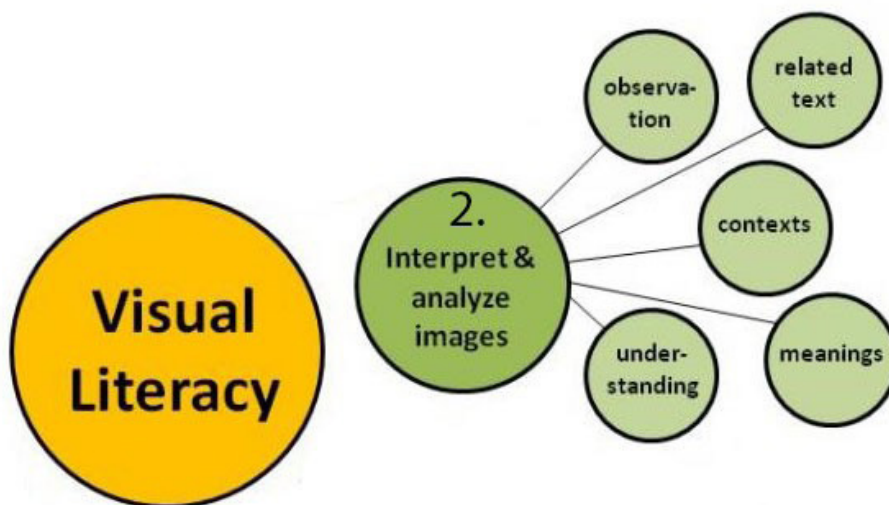

ภาพประกอบ 1 ทักษะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการรู้ภาษาภาพ
 ดัดแปลงจาก: Brawn: et al. (2016). Keeping Up With...Visual Literacy. Online.

ลำดับขั้นของทักษะการรู้ภาษาภาพข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของทักษะการเรียนรู้ภาษาภาพในแต่ละช่วงวัย ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย การปูพื้นฐานทางการเรียนรู้ภาษาภาพดังกล่าวสามารถเริ่มต้นได้ตั้งแต่วัยเด็กปฐมวัย

ทักษะการรู้ภาษาภาพในระดับปฐมวัย

ทักษะในการรู้ภาษาภาพที่สอดคล้องกับการศึกษาระดับปฐมวัยซึ่งเป็นระดับพื้นฐาน (สำหรับเด็กอายุ 0-8 ปี ตาม NAEYC) ตามหลักสูตรการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย คือ 1) สามารถเข้าใจความแตกต่างของคำและภาพ เช่น การระบุชื่อสิ่งต่าง ๆ จากคำและภาพในสื่อ เป็นต้น 2) สามารถอธิบายว่าภาพช่วยเพิ่มเติม ชัดแจ้ง หรือ ขยายความหมายของคำจากสิ่งที่อ่าน รวมทั้งสามารถเปรียบเทียบภาพประกอบกับตัวอักษร เช่น การระบุชื่อสิ่งต่างๆ และการเพิ่มเติมข้อมูลที่น่าเสนอผ่านภาพ เป็นต้น (ตาราง 1) ทักษะดังกล่าวสอดคล้องกับทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรู้ภาษาภาพสำหรับเด็กอนุบาลตามมาตรฐานแกนกลางการศึกษาของรัฐของประเทศอเมริกา ได้แก่ การระบุความสัมพันธ์ของภาพประกอบและเรื่องเมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน เช่น ระบุว่าเรื่องและภาพนำเสนอเหตุการณ์ใด เป็นต้น (Common Core State Standards Initiative. n.d.: Online) ทักษะดังกล่าวเป็นทักษะพื้นฐานในกลุ่มการแปลความหมายและวิเคราะห์ภาพ (ภาพประกอบ 2) ซึ่งประกอบด้วย การสังเกต การทำความเข้าใจ การสร้างความหมาย การรู้จักบริบทของภาพ และการเชื่อมโยงกับสื่อที่เกี่ยวข้อง

ภาพประกอบ 2 ทักษะที่สอดคล้องกับความสามารถในการรู้ภาษาภาพสำหรับเด็กปฐมวัย
ดัดแปลงจาก: Brawn; et al. (2016). *Keeping Up With...Visual Literacy*. Online.

ทักษะการระบุชื่อสิ่งต่างๆ จากคำและภาพในสื่อ การแสดงความเห็นเพิ่มเติม และการระบุเหตุการณ์จากภาพ ตามหลักสูตรการศึกษาของออสเตรเลียและอเมริกาข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวอลซ์ (Walsh, 2003: 123-125) ที่ศึกษาการตอบสนองต่อนิทานภาพของเด็ก โดยอ่านหนังสือภาพให้เด็กฟังและเก็บข้อมูลจากการเล่าของเด็กว่าสามารถจำอะไรได้บ้าง เด็กชอบอะไรบ้าง และให้เด็กเปิดหนังสืออ่านพร้อมกับผู้เก็บข้อมูล งานวิจัยพบว่า เด็กอนุบาลและประถมศึกษปีที่ 1 โดยส่วนใหญ่ตอบสนองทางการอ่านโดยสร้างความหมายเชื่อมโยงกับภาพที่ปรากฏในหนังสือ มีเด็กเพียงจำนวนไม่กี่คนที่เชื่อมโยงผ่านเรื่องจากตัวอักษร ลักษณะความเชื่อมโยงกับภาพที่เด็กสร้างความหมายแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การระบุชื่อ (Labelling) เมื่อเด็กบอกชื่อหรือระบุสิ่งต่างๆ ในภาพ เช่น การชี้ไปที่สัตว์ในภาพ และบอกว่า “ม้า” หรือพูดว่า “มีนกบนต้นไม้” เป็นต้น การระบุชื่อเป็นส่วนสำคัญของพฤติกรรมการอ่านในขั้นต้น

2. การสังเกต (Observation) เมื่อเด็กให้ข้อมูลและรายละเอียดจากรื่องมากกว่าการระบุชื่อ เช่น การบอกว่าเด็กในหนังสือภาพปีนต้นไม้เพราะต้องการดูสัตว์ต่าง ๆ เบ็ดในภาพกินน้ำจากรางน้ำ เป็นต้น

3. การให้ความเห็น (Comment) เมื่อเด็กให้ความเห็นใน 3 ประเภทดังนี้ 1) เชื่อมโยงการสังเกตภาพกับประสบการณ์ในชีวิตจริง เช่น การบอกว่า “แม่ไม่ให้ปีนต้นไม้” เมื่อสังเกตเห็นเด็กในหนังสือภาพปีนต้นไม้ 2) สะท้อนสุนทรียภาพ ชื่นชอบ ตอบสนอง และแสดงทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน โดยเด็กสนุกกับการระบุชื่อ ชื่นชอบให้ดู และตอบสนองสิ่งทีเห็นอย่างมีความสุข เช่น “ดูนี่สิ” “หนูชอบแมว” เป็นต้น 3) เชื่อมโยงกับหนังสือภาพเรื่องอื่นที่ใกล้เคียงกับเรื่องที่อ่าน เช่น การบอกว่า “ที่โรงเรียนหนูก็มีเรื่องเกี่ยวกับหมาป่า” เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นว่า หนังสือทั้งสองเล่มมีความเชื่อมโยงกันและภาพทำหน้าที่ในการตั้งประสบการณ์เดิมของเด็กมาใช้เพื่อสร้างความหมาย

ลำดับขั้นความรู้ทางภาษาภาพจากหลักสูตรของประเทศออสเตรเลีย อเมริกาและงานวิจัยของวอลซ์แสดงให้เห็นว่าทักษะการอ่านภาพของเด็กในขั้นต้น คือความสามารถในการ ระบุชื่อ สังเกตและให้ความเห็นจากภาพที่ปรากฏ โดยมีทักษะขั้นที่สูงขึ้นคือ สามารถอธิบายหน้าที่ของภาพ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาพ และเปรียบเทียบภาพกับตัวอักษร ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาภาพให้กับเด็กปฐมวัยต่อไป สำหรับประเทศไทย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดอายุเด็กปฐมวัยที่อายุ 3-5 ปี ดังนั้นทักษะในการรู้ภาษาภาพที่นำมาใช้จึงเป็นทักษะขั้นต้นคือการระบุชื่อ สังเกต และให้ความเห็นจากภาพที่ปรากฏ ทักษะดังกล่าวมีความหมายเช่นเดียวกับการอ่านภาพเพื่อสร้างความเข้าใจ ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงกลุ่มทักษะดังกล่าวในระดับที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยว่า “การอ่านภาพ”

ความสำคัญของการอ่านภาพ

ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของเด็กประกอบด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก หนึ่งในทักษะดังกล่าวคือความสามารถในการอ่านภาพ การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการอ่านของเด็กชี้ให้เห็นว่าการใช้หนังสือภาพในการจัดการเรียนรู้การอ่านเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการทำความเข้าใจการอ่านของเด็ก (Dooley; Martinez; & Roser. 2013: 398) และภาพในหนังสือภาพมีความสำคัญมากสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่านที่ยังไม่สามารถอ่านตัวอักษรได้ เนื่องจากเด็กใช้ภาพเป็นหลักในการทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน (Galda; & Short. 1993: 506; Lysaker & Hopper. 2015: 650-651; O'Neil. 2011: 214; Walsh. 2003: 123) ภาพในหนังสือภาพมีความสำคัญต่อความเข้าใจการอ่านของเด็ก (Cochrane. 2014: 24; Feathers; & Arya. 2012: 38) ดังต่อไปนี้

1. ภาพช่วยสนับสนุนคำในการสร้างความหมาย
2. ภาพช่วยสร้างบริบทให้กับคำ โดยทำให้คำที่สามารถตีความได้หลากหลายมีความหมายที่ชัดเจนมากขึ้น
3. เด็กสร้างความหมายจากการอ่าน โดยการอ้างอิงจากสิ่งที่ตนเองรู้เพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ยังไม่รู้ ดังนั้น เด็กต้องการข้อมูลจากภาพที่ช่วยสนับสนุนและขยายความรู้เดิมเพื่อสร้างความหมายในอ่านตัวอักษรให้เข้าใจ
4. เด็กใช้ข้อมูลจากภาพประกอบที่ปรากฏในเรื่องช่วยในการอ่านออกเสียงและทำความเข้าใจความหมายของคำที่ไม่คุ้นเคย
5. เด็กใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมทางการอ่าน ใช้ภาษาและคำศัพท์ที่ตนเองสะสมไว้และพิจารณาภาพเพื่อค้นหาความหมาย
6. เด็กใช้ภาพประกอบเพื่อย้ำความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน หรือเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม

การพูดสื่อสารและการอ่านภาพมีความสำคัญต่อความเข้าใจการอ่านของเด็ก เด็กสามารถสร้างความหมายที่ลึกซึ้งผ่านการอ่านหนังสือภาพเมื่อได้รับกระบวนการและคำแนะนำที่เหมาะสม (Galda; & Short. 1993: 506; Lysaker & Hopper. 2015: 650-651; O'Neil. 2011: 214; Walsh. 2003: 123) การอ่านหนังสือภาพให้เด็กฟังทำให้เด็กใช้ความสัมพันธ์ระหว่างเสียงที่ได้ยินจากการอ่านตัวอักษรและการสังเกตภาพในการสร้างความหมายจากการอ่าน ภาพในหนังสือภาพ

ยังกระตุ้นให้เด็กสร้างความหมายจากประสบการณ์เดิมของเด็กในการอธิบายสิ่งที่เห็น ทำให้เด็กสามารถเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ได้ ผ่านการสนทนาโต้ตอบในการอ่านภาพจากหนังสือภาพ ถ้าเด็กขาดความสามารถในการอ่านภาพจะทำให้เด็กขาดประสบการณ์ที่ช่วยในการอ่านตัวอักษรและเข้าใจความหมายของคำ การแนะนำให้เด็กอ่านภาพจึงมีความสำคัญมากสำหรับเด็กปฐมวัย ในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญกับความสามารถในการอ่านภาพมากขึ้นในต่างประเทศ โดยมีการระบุทักษะการรู้ภาษาภาพในหลักสูตร แต่การอ่านภาพยังไม่ได้รับความสำคัญเท่ากับการอ่านตัวอักษร (Walker. 2015: 32) ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้เข้าใจความสำคัญและการศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้การอ่านภาพสำหรับเด็ก

แนวทางการเรียนรู้ภาษาภาพสำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้หนังสือนิทานภาพเรื่อง “แม่ไก่ไปเดินเล่น”

การเรียนรู้ภาษาภาพเพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจภาพเป็นพื้นฐานในการเข้าใจการอ่านของเด็ก แม้การอ่านภาพจะเป็นกระบวนการคนละกระบวนการกับการอ่านตัวอักษร แต่ทักษะระหว่างสองกระบวนการ สัมพันธ์กันและกัน ตัวอักษรและภาพเมื่อนำเสนอพร้อมกันจะส่งเสริมกันและกันเพื่อให้เกิดการสื่อสารและสร้างความหมาย (Avgerinou; & Pettersson. 2011: 12-13) ซึ่งธรรมชาติดังกล่าวสอดคล้องกับการนำเสนอเนื้อหาภาพสำหรับเด็ก การใช้เนื้อหาสำหรับเด็กเพื่อส่งเสริมการอ่านมีกระบวนการในการให้เด็กเรียนรู้ในการสร้างความหมายซึ่งเป็นขั้นตอนที่ใช้โดยทั่วไป แต่เมื่อคำนึงถึงความสามารถในการอ่านภาพของเด็กเพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งที่อ่านมากขึ้น ผู้เขียนบทความขอยกตัวอย่างประสบการณ์ในการเล่านิทานให้เด็กฟัง พร้อมทั้งนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอธิบายเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนแนวทางดังกล่าว

การเลือกใช้นิทานภาพ

การเสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้ภาษาภาพสำหรับเด็กปฐมวัยโดยการอ่านหนังสือภาพให้เด็กฟังเพื่อสังเกตการตอบสนองของเด็กในการอ่านภาพ มีการเลือกใช้หนังสือนิทานภาพเรื่อง “แม่ไก่ไปเดินเล่น” (Hutchins. 2009) เนื่องจากหนังสือภาพเรื่องนี้มีเนื้อเรื่องที่เข้าใจง่าย มีโครงเรื่องไม่ซับซ้อน สามารถคาดเดาเรื่องได้ แต่ในขณะเดียวกันมีการนำเสนอเรื่องและภาพผ่านมุมมองที่ต่างกัน

เรื่องนำเสนอผ่านตัวอักษรโดยเล่าเรื่องของโรซี่ แม่ไก่ตัวหนึ่งที่เดินเล่นอย่างสบายใจ ลัดลานกว้างและผ่านที่ต่าง ๆ รอบฟาร์มที่อยู่อาศัย จนกระทั่งกลับบ้านทันเวลากินอาหารเย็น ในขณะที่ภาพนำเสนอเรื่องราวของสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งที่แอบตามโรซี่ไปทุกที่ เพราะต้องการจับแม่ไก่กินเป็นอาหาร ฟัง (Fang. 1996: 134) ให้ความเห็นว่าเรื่องจากตัวอักษรและภาพเมื่ออ่านพร้อมกันเหมือนชี้ให้เห็นว่า โรซี่ (เรื่องจากตัวอักษร) ไม่ได้ตระหนักถึงสุนัขจิ้งจอกที่แอบตามมา (เรื่องจากภาพ) หนังสือภาพเรื่องนี้จึงเหมาะสมในการเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงให้เห็นการอ่านเรื่องจากภาพซึ่งโดยทั่วไปมักจะถูกมองข้ามและไม่ได้รับความสำคัญในการอ่านเท่าที่ควร ที่สำคัญเนื้อเรื่องยังสร้างอารมณ์ขันผ่านภาพ โดยให้สุนัขจิ้งจอกต้องเจ็บตัวด้วยเหตุต่างๆ เพราะพลาดในการจับแม่ไก่ เรื่องดำเนินไปจนกระทั่งจบเรื่องโดยที่แม่ไก่ไม่รู้ว่ามีสุนัขจิ้งจอกคอยตาม หากเด็กไม่มีความสามารถในการอ่านภาพจะไม่สามารถเข้าใจอารมณ์ขันในเรื่องได้

ประสบการณ์และการตอบสนองในการอ่านของเด็ก

ผู้เขียนบทความอ่านหนังสือภาพกับเด็ก โดยเด็กที่อ่านหนังสือร่วมกันเป็นเด็กวัย 3 ปีที่มีพื้นฐานทางการอ่านดี ชอบฟังนิทานและพ่อแม่เล่านิทานให้ฟังทุกวัน เมื่อเด็กดูภาพพร้อมทั้งฟังผู้เขียนบทความอ่านเรื่องจากตัวอักษรให้ฟังจำนวน 2 ครั้ง โดยไม่มีการช่วยเหลือในการอ่านภาพและมีการช่วยเหลือในการอ่านภาพ เด็กมีการตอบสนองในการอ่านแตกต่างกัน ดังนี้

การอ่านในครั้งที่ 1 ผู้เขียนบทความอ่านตัวอักษรจากเรื่องให้เด็กฟังโดยไม่ได้อธิบาย หรือถามคำถามอะไรเกี่ยวกับภาพเพิ่มเติม เด็กตั้งใจดูภาพตามแต่ละหน้าที่เปิด สายตามองไปที่แม่ไก่ โรซี่ เนื่องจากคำจากตัวอักษรไม่ได้ชี้ให้ผู้อ่านมองหรือสังเกตไปที่สุนัขจิ้งจอก การให้เด็กสังเกตและอ่านภาพเอง ส่งผลให้เด็กมุ่งความสนใจไปที่ตัวแม่ไก่ ไม่ได้แสดงความตื่นเต้น สนุกสนาน หรือขบขันไปกับเรื่องที่เล่าผ่านภาพ สะท้อนให้เห็นว่าเด็กไม่เข้าใจสิ่งที่ภาพในหนังสือนำเสนอ

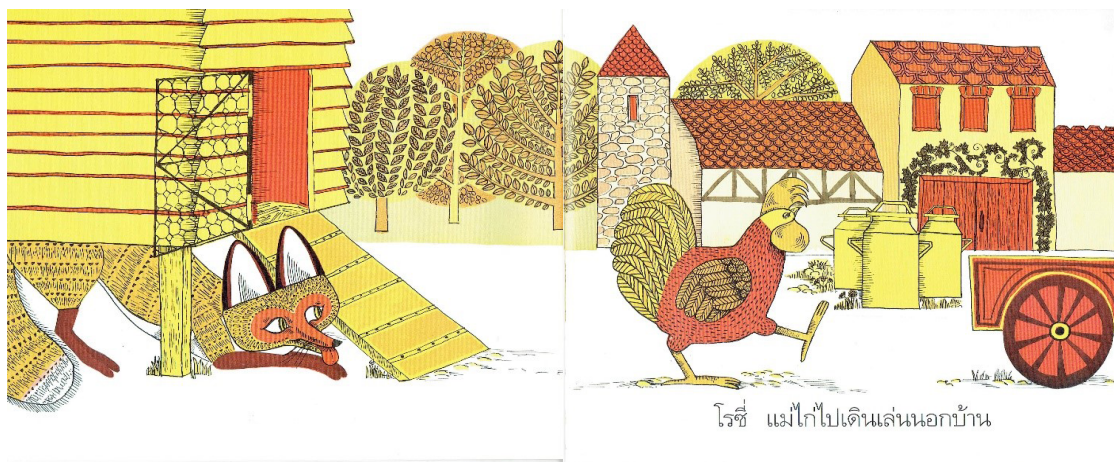
การอ่านในครั้งที่ 2 เมื่ออ่านเรื่องจากตัวอักษรในแต่ละหน้าแล้ว ผู้เขียนบทความชี้ชวนให้เด็กสังเกตและค่อย ๆ

ทำความเข้าใจภาพโดยการถามคำถามตามลำดับ ดังนี้

1. **ผู้เขียนบทความ:** “เห็นอะไรในภาพบ้าง” (ภาพประกอบ 3) **เด็ก:** สังเกตและตอบว่า “ไก่” และ “บ้าน”
ผู้เขียนบทความ: “เห็นตัวอะไรอีกไหม” **เด็ก:** นิ่งไปสักพักเพื่อมอง เมื่อเด็กเห็นสุนัขจิ้งจอกในภาพ เด็กตอบว่า “หมาป่า”
ผู้เขียนบทความ: “ใช่แล้ว หมาจิ้งจอก”

การตอบสนองของเด็กข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการตั้งคำถามที่ละคำถามทำให้เด็กสามารถสังเกต เรียนรู้จากภาพได้ การถามคำถามเบื้องต้นว่า “เห็นอะไรในภาพบ้าง” ช่วย让孩子มองหาความหมายจากภาพ ส่งผลให้เด็กรู้จักระบุตัวละครและฉากที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการเข้าใจเรื่อง

นอกจากนี้คำตอบของเด็กสะท้อนให้เห็นกระบวนการสร้างความหมายเฉพาะตนของเด็กและความสำคัญของภาพในการช่วยตีประสมการตีความของเด็ก (Cochrane. 2014: 24; Walsh. 2003: 125) เนื่องจากเด็กไม่รู้จักรูปร่างจิ้งจอก แต่รู้จักสุนัขป่า ภาพสุนัขจิ้งจอกกระตุ้นให้เด็กใช้ประสมการตีความในการทำเข้าใจภาพสัตว์ที่ไม่คุ้นเคยเพื่อแปลความหมายภาพให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของตน เด็กจึงตอบชื่อสัตว์ที่ตนเองคุ้นเคย ซึ่งคือ “หมาป่า” เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับสัตว์ที่ไม่รู้จัก (สุนัขจิ้งจอก) มากที่สุด การไม่บอกว่าเด็กตอบไม่ถูก แต่พูดคำที่ถูกต้องให้เด็กฟังทุกครั้งเป็นการแนะนำให้เด็กเรียนรู้คำศัพท์ใหม่อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งผู้เขียนบทความเลือกใช้คำว่า “หมาจิ้งจอก” กับเด็กด้วยความตั้งใจให้เด็กสามารถเชื่อมโยงคำว่า “หมา” ระหว่างทั้งสองคำได้ แม้เด็กจะเรียกชื่อ “หมาป่า” และ “หมาจิ้งจอก” สลับไปมา แต่เมื่อเด็กได้รับประสบการณ์ที่มากพอ เด็กจะสามารถเรียกชื่อได้ถูกต้องด้วยตนเอง

ภาพประกอบ 3 สุนัขจิ้งจอกหลบอยู่ในบ้านแม่ไก่ สายตามองไปที่แม่ไก่ที่กำลังเดินเล่นพร้อมแลบลิ้น
 ที่มา: Hutchins, P. (2009). *Rosie's Walk*. unpagged.

2. **ผู้เขียนบทความ:** ถามคำถามเพื่อให้เด็กสังเกตรายละเอียดของภาพ (ภาพประกอบ3) โดยถามเด็กว่า “หมาจิ้งจอกกำลังทำอะไร” **เด็ก:** นิ่งคิดอยู่นานและไม่สามารถตอบได้ ปฏิกริยาของเด็กแสดงให้เห็นว่าเด็กไม่เข้าใจภาพที่มองเห็น

การแสดงว่าไม่เข้าใจภาพที่มองเห็นอาจเป็นเพราะภาพดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับเด็กบางคน และเด็กจำเป็นต้องใช้ประสมการตีความในการทำเข้าใจภาพ เพื่อใช้ความรู้ในการอ่านภาพช่วยสร้างความหมายจากคำต่อไป (Cochrane.

2014: 24) ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือในการอ่านภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญ

3. **ผู้เขียนบทความ:** ให้ความช่วยเหลือทางการอ่านโดยเชื่อมโยงประสบการณ์จากชีวิตจริงเพื่อให้เด็กสร้างความหมายจากภาพ ก่อนถามคำถามที่เกี่ยวข้องต่อไป **ผู้เขียนบทความ** แสดงท่าทางจ้องมองเด็กพร้อมแลบลิ้น แล้วถามเด็กว่าท่าทางแบบนี้หมายความว่าอะไร **เด็ก:** ไม่สามารถตอบได้ **ผู้เขียนบทความ:** เพิ่มท่าทางในการลูบท้องพร้อมแลบลิ้นและจ้องมอง **เด็ก:** สามารถตอบได้ว่า “หิว” **ผู้เขียนบทความ:** ให้เด็กดูภาพเดิมอีกครั้งแล้วถามว่า “หมาจิ้งจอกกำลังทำอะไร” **เด็ก:** ตอบได้ว่า “มันหิว” **ผู้เขียนบทความ:** “หิวแล้วจะทำอะไร” **เด็ก:** “มันจะกินแม่ไก่”

การแสดงท่าทางที่เหมือนกับตัวละครในภาพให้เด็กดูเป็นการเพิ่มประสบการณ์ของเด็ก ซึ่งทำให้เด็กสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์จริงไปสู่การทำความเข้าใจสัญลักษณ์ภาพได้ เมื่อเด็กเข้าใจภาพซึ่งสื่อความหมายของโครงเรื่องหลัก (สุนัขจิ้งจอกอยากกินแม่ไก่) แล้วเด็กจะทำความเข้าใจเรื่องได้ง่าย เนื่องด้วยโครงเรื่องใกล้เคียงกับนิทานที่เด็กเคยรู้จัก ไม่ว่าจะเป็นหมาป่าอยากกินลูกหมูหรือหมาป่าอยากกินลูกแพะ เพียงแต่ในนิทานเรื่องนี้ไม่มีตัวอักษรบอกว่าสุนัขจิ้งจอกอยากกินแม่ไก่ มีแต่ภาพที่บอกเล่าเรื่องดังกล่าว

4. **ผู้เขียนบทความ:** ให้เด็กดูภาพหน้าต่อไป (ภาพประกอบ 4) พร้อมถามว่า “หมาจิ้งจอกจะทำอะไร” **เด็ก:** “มันจะจับแม่ไก่” **ผู้เขียนบทความ:** “หมาจิ้งจอกจะจับแม่ไก่ทำไม” **เด็ก:** “จะจับแม่ไก่กิน”

คำตอบของเด็กแสดงให้เห็นว่าเด็กเข้าใจเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้เด็กสามารถอ่านเนื้อเรื่องต่อมาทั้งหมดได้เข้าใจ

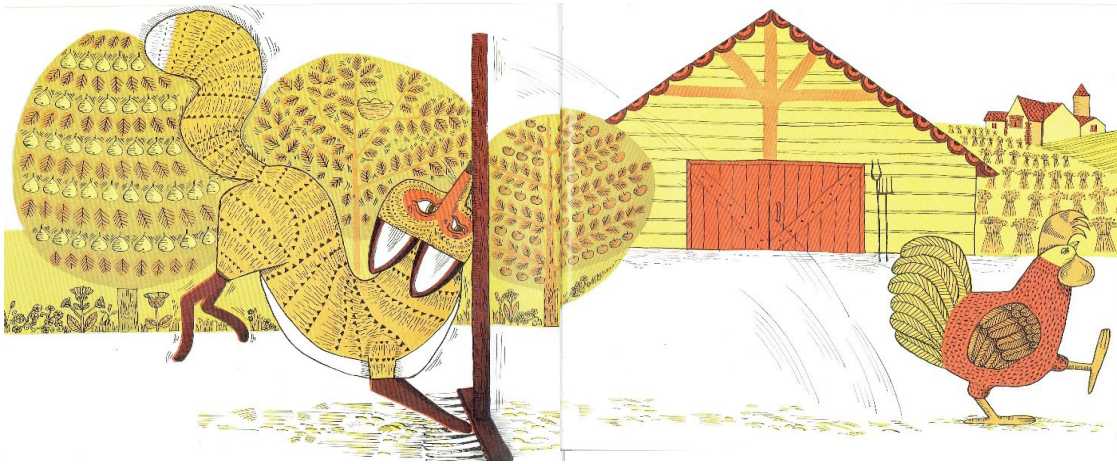
ภาพประกอบ 4 สุนัขจิ้งจอกกระโดดจะจับแม่ไก่กิน

ที่มา: Hutchins, P. (2009). *Rosie's Walk*. unpagued.

5. **ผู้เขียนบทความ:** เปิดหน้าถัดไป (ภาพประกอบ 5) และถามคำถามเดิม “หมาจิ้งจอกเป็นอะไร” **เด็ก:** “มันโดนไม้ชน” **ผู้เขียนบทความ:** “ใช่แล้ว มันโดนค้ำคราดชน” แต่เมื่อถามคำถามว่า “หมาจิ้งจอกทำหน้าแบบนี้ หมาจิ้งจอกเป็นอย่างไร” **เด็ก:** ไม่สามารถตอบได้ **ผู้เขียนบทความ:** แสดงท่าทางของสุนัขจิ้งจอกให้เด็กดู **เด็ก:** สามารถตอบได้ว่า “มันเจ็บ”

การใช้คำถามเพื่อแนะนำข้างต้นทำให้เด็กสังเกตเรื่องที่เล่าผ่านภาพของตัวละครและการกระทำของตัวละครโดยไม่มีตัวอักษรบรรยาย ในขั้นนี้เด็กยังไม่สามารถเข้าใจอารมณ์ขันของภาพได้ แต่การถามคำถามที่ละคำถามตามลำดับขั้นตอนอย่าง

ไม่รีบร้อนทำให้เด็กค่อยๆ สังเกตรายละเอียดของภาพเพิ่มมากขึ้นเพื่อใช้ในการสร้างความหมาย

ภาพประกอบ 5 สุนัขจิ้งจอกถูกด้ามคราดกระแทกหน้า
ที่มา: Hutchins, P. (2009). *Rosie's Walk*. unpagged.

ภาพประกอบ 6 สุนัขจิ้งจอกกระโดดจับแม่ไก่
ที่มา: Hutchins, P. (2009). *Rosie's Walk*. unpagged

6. **ผู้เขียนบทความ:** เปิดหน้าต่างต่อไป (ภาพประกอบ 6) และถามว่า “เกิดอะไรขึ้น” **เด็ก:** “มันจะจับแม่ไก่” คำตอบของเด็กแสดงให้เห็นว่าเข้าใจเหตุการณ์ซ้ำๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวละครในเรื่อง **ผู้เขียนบทความ:** แนะนำให้เด็กสังเกตรายละเอียดของภาพที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความหมายในการเข้าใจเรื่องเพิ่มเติม โดยให้เด็กดูภาพในหน้าต่างต่อไป (ภาพประกอบ 7) พร้อมแสดงสีหน้าท่าทางของตัวละครประกอบเมื่อเด็กไม่เข้าใจ และถามที่ละคำถามว่า “เกิดอะไรขึ้น” **เด็ก:** “มันตกน้ำ” **ผู้เขียนบทความ:** “หมาจิ้งจอกทำหน้าที่แบบนี้ หมาจิ้งจอกเป็นอย่างไร” เมื่อเด็กไม่สามารถตอบได้ผู้เขียนให้

ความช่วยเหลือโดยการแสดงท่าทางให้เด็กดูเพื่อให้เด็กสังเกตสีหน้า **เด็ก:** “มันตลกใจ” **ผู้เขียนบทความ:** ถามเพิ่มเติมพร้อมแสดงท่าทางและสีหน้า “แม่โกทำอะไรแบบนี้ แม่โกเป็นอย่างไร” **เด็ก:** “แม่โกไม่สนใจ”

เมื่อเด็กสังเกตสีหน้าของสุนัขจิ้งจอกในหน้านี้ การชี้ชวนให้เด็กสังเกตท่าทางและสีหน้าของสัตว์แวดล้อมในภาพคือ กบ ช่วยเพิ่มความเข้าใจเรื่องให้กับเด็กมากขึ้นได้ การแนะนำให้เด็กสังเกตรายละเอียดของภาพยังช่วยให้เด็กสังเกตหน้าที่ของภาพในการสื่อความหมายกับเรื่อง และทำให้เด็กรู้จักคำศัพท์ใหม่ในบริบทของเรื่อง ทำให้คำแต่ละคำที่เด็กสะสมและเรียนรู้มีความหมายที่ชัดเจนและเชื่อมโยงกัน นอกจากนี้การอ่านภาพร่วมกับเด็กทำให้เด็กได้ใช้ทักษะในการอธิบายภาพด้วยคำพูดซึ่งเป็นไปเพื่อการสื่อสาร และนำมาซึ่งความสนุกสนานเมื่อเด็กรู้ในสิ่งที่ภาพกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจ ทั้งยังส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ทักษะที่จำเป็นต่อการอ่านทั้งการฟัง พูด ดูตัวอักษรเพื่อสร้างความคุ้นเคย และอ่านภาพเพื่อรับข้อมูลที่ไม่สามารถสื่อสารผ่านตัวอักษร

ภาพประกอบ 7 สุนัขจิ้งจอกตกลงไปในบ่อน้ำ
ที่มา: Hutchins, P. (2009). *Rosie's Walk*. unpagued.

7. เมื่อเด็กสามารถเข้าใจภาพในส่วนที่ชัดเจนแล้วว่าแม่โกไม่สนใจ **ผู้เขียนบทความ:** ถามเพิ่มเติมว่า“แม่โกมองไปที่ไหน” **เด็ก:** “มองไปทางนี้” เด็กตอบและชี้ **ผู้เขียนบทความ:** “แม่โกเห็นหมาจิ้งจอกไหม” **เด็ก:** “ไม่เห็น” **ผู้เขียนบทความ:** “แม่โกรู้ไหมว่าถูกหมาจิ้งจอกตาม” **เด็ก:** “ไม่รู้” **ผู้เขียนบทความ:** “หมาจิ้งจอกตกน้ำแม่โกรู้ไหม” **เด็ก:** “ไม่รู้” และหัวเราะ ซึ่งหมายความว่าเด็กเข้าใจอารมณ์ขันที่หนังสือภาพต้องการสื่อ

เมื่อเด็กสามารถสังเกตสีหน้าท่าทางที่แตกต่างกันระหว่างแม่โกและสุนัขจิ้งจอก พร้อมทั้งเข้าใจเหตุการณ์ซ้ำ ๆ ที่สุนัขจิ้งจอกล้มเหลวในการจับแม่โก เด็กสามารถอ่านภาพด้วยตัวเองได้อย่างสนุกสนาน โดยสังเกตสีหน้าท่าทางของตัวละครทั้งสองภาพในแต่ละหน้าจึงเชื่อมโยงกันเป็นเรื่องและสร้างความหมายสำหรับเด็ก ความสามารถในการเข้าใจการเล่าเรื่องผ่านภาพดังกล่าวเป็นประสบการณ์ทางการอ่านที่เด็กสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้เพื่อช่วยในการอ่านตัวอักษรได้ (Cochrane. 2014: 24)

ประสบการณ์ของผู้เขียนบทความในการอ่านหนังสือภาพเรื่อง “แม่โกไปเดินเล่น” ร่วมกับเด็ก สามารถสรุปได้ว่าการแนะนำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการอ่านภาพขั้นต้น มีกระบวนการที่ไม่ซับซ้อน แม้กระทั่งเด็กเล็กหากได้รับคำแนะนำในการอ่านภาพที่เหมาะสมก็สามารถอ่านภาพได้เข้าใจ และอ่านได้อย่างสนุกสนานตามความสามารถที่เหมาะสมกับช่วงวัย

การสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้ในการมอง สังเกตและสร้างความหมายจากภาพที่เห็น โดยการถามคำถามเพื่อให้เด็กสังเกตภาพ และแนะนำให้เด็กดูภาพอย่างละเอียดขึ้นทำให้เด็กพัฒนาความสามารถในการอ่านภาพ (Arizpe: & Styles. 2002: อ้างถึงใน Dooley; Martinez; & Roser. 2013: 398; Cochrane. 2014: 24; Walsh. 2003: 123-125) กระบวนการดังกล่าวจะสะสมเป็นประสบการณ์และทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวผ่านภาพและตัวอักษรในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งสามารถสรุปเป็นขั้นตอนที่ผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ (ตาราง 2) ดังนี้

ตาราง 2 สรุปขั้นตอนในการอ่านหนังสือนิทานภาพเรื่อง “แม่ไก่ไปเดินเล่น”

ขั้นตอนในการอ่านภาพ	คำถามและการช่วยเหลือ	การตอบสนองของเด็ก	ทักษะที่เด็กใช้เพื่ออ่านภาพ
ขั้นที่ 1 สังเกตภาพอย่างอิสระ	“เห็นอะไรในภาพบ้าง”	บอกสิ่งที่ตนเองสังเกตเห็น เช่น “ไก่” และ “บ้าน”	-การสังเกตภาพ -การระบุภาพ
ขั้นที่ 2 ชี้แนะให้ดู กระตุ้นให้สนใจ	“เห็นอะไรอีกบ้าง”	สังเกตตัวละครที่ซ่อนอยู่ใต้ บ้านไก่และตอบว่า “หมาป่า”	-การสังเกตภาพ -การเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม -การระบุภาพ
ขั้นที่ 3 แนะนำให้สังเกตรายละเอียดของตัวละครหลัก	“หมาจิ้งจอกกำลังทำอะไร”	นั่งคิดและไม่สามารถตอบได้	-การสังเกตภาพ -การคิด
ขั้นที่ 4 เพิ่มเต็มประสบการณ์ในส่วนที่ไม่เข้าใจ	แสดงท่าทางตามตัวละคร เพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจภาษา ท่าทางที่ตัวละครสื่อ	เด็กเข้าใจท่าทางและสามารถตอบได้ว่าท่าทางที่แสดงหมายถึง “หิว”	-การคิด -การสร้างความเข้าใจ -การเรียนรู้ความหมาย
ขั้นที่ 5 เชื่อมโยง ประสบการณ์กับ สิ่งที่อ่าน	ถามคำถามเดิม “หมาจิ้งจอก กำลังทำอะไร”	เด็กสามารถตอบได้ว่า “มันหิว”	-การสังเกตภาพ -การเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม -การระบุภาพ
ขั้นที่ 6 เชื่อมโยง ประสบการณ์กับรายละเอียด ส่วนอื่นของภาพเพื่อสร้างความหมาย	“มันหิวแล้วจะทำอะไร”	เด็กสามารถตอบได้ว่า “มันจะกินไก่”	-การสังเกตภาพ -การเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมและบริบทของภาพ -การสร้างความหมายจากภาพ

นอกจากนี้ในการนำแนวทางการอ่านภาพไปใช้กับเด็กในระดับที่สูงขึ้นผู้สนใจสามารถแนะนำให้เด็กเรียนรู้ประเด็นในการอ่านภาพเพิ่มเติมดังนี้

1. การสร้างความหมายของเหตุและผลผ่านการกระทำของตัวละครสุนัขจิ้งจอกซึ่งพยายามจะจับแม่ไก่ และใช้คำถามเพื่อช่วยให้เด็กสังเกตองค์ประกอบของภาพเพื่อคาดเดาเรื่อง ซึ่งการแนะนำดังกล่าวจะทำให้เด็กได้พื้นฐานทางการอ่านภาพ

เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากภาพในขั้นสูงต่อไป

2. ในระดับที่สูงขึ้นเด็กยังสามารถ เข้าใจความหมาย สังเกตและเรียนรู้องค์ประกอบของภาพแต่ละชนิด รูปแบบของภาพที่แตกต่างกันจากผู้วาดภาพแต่ละคนที่ส่งผลต่อความเข้าใจเรื่องได้ โดยการแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นส่วนตัวโต้ตอบกับคำถามที่ช่วยให้เกิดการสังเกต

3. เพิ่มเติมคำถามจากนิทานภาพเรื่อง “แม่ไปเดินเล่น” โดยแยกประเภทการตอบสนองและคำนึงถึงความเชื่อมโยงทางการอ่าน (ตามตาราง 3) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการใช้คำถามเพื่อแนะนำการอ่านภาพของเด็ก ซึ่งสามารถช่วยให้เด็กเรียนรู้การอ่านภาพได้หลากหลายมิติยิ่งขึ้น

ตาราง 3 ประเภทความเชื่อมโยงทางการอ่านและการใช้คำถามเพื่อช่วยให้เด็กอ่านภาพเพิ่มเติม

ประเภทการตอบสนองทางการอ่านหนังสือภาพของเด็ก	คำอธิบาย	ตัวอย่างคำถามจากเรื่อง “แม่ไปเดินเล่น”	ตัวอย่างคำถามในระดับที่สูงขึ้นจาก Stephenson (2014, online)
การระบุชื่อ (Labelling)	การเรียกชื่อสิ่งต่างๆที่ปรากฏในภาพ	-เห็นสัตว์อะไรในภาพบ้าง -มองเห็นอะไรบ้าง	-เห็นอะไรบ้างในภาพ
การสังเกต (Observation)	การเพิ่มเติมรายละเอียดซึ่งเด็กสามารถสังเกตได้จากภาพ	-สุนัขจิ้งจอกกำลังทำอะไร -เกิดอะไรขึ้น -ทำไมถึงเป็นอย่างนั้น -สุนัขจิ้งจอกรู้สึกอย่างไร -รู้ได้อย่างไร	-ทำไมตัวละครถึงดูไม่สนใจ -ทำไมนักวาดภาพถึงเลือกใช้สีนี้ -ทำไมตรงนี้ถึงเปลี่ยนสี -คิดว่านักวาดใช้อะไรวาดภาพนี้ -ภาพนี้มองจากมุมมองของใคร -ภาพในแต่ละหน้าเปลี่ยนไปอย่างไร
การให้ความเห็น (Comment)	การเชื่อมโยงสิ่งที่เห็นกับความคิดส่วนตัวของตน ทั้งเพื่อสะท้อนประสบการณ์ แสดงสุหริยภาพ หรือเชื่อมโยงกับสื่ออื่นที่รู้จัก	-ชอบเรื่องนี้หรือไหม -ชอบตัวละครตัวไหน -ทำไมถึงชอบ -เรื่องนี้สนุกหรือไม่	-สัตว์ในภาพเหมือนจริงหรือไม่ -ภาพทำให้นึกถึงอะไร -ภาพหรือสีนี้ทำให้รู้สึกอย่างไร -ภาพนำเสนอเฉพาะสิ่งที้ออกหรือไม่

ดัดแปลงจาก: Walsh, M. (2003). *Young Children's Reading of Visual Texts*. pp. 123-125; Stephen, S. (2014). *Visual Literacy through Children's Picture Books*. Online.

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

แนวทางการแนะนำให้เด็กเรียนรู้ภาษาภาพโดยใช้หนังสือนิทานภาพเรื่อง “แม่ไก่ไปเดินเล่น” นำเสนอประสบการณ์ในการอ่านหนังสือนิทานที่จำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการอ่านภาพเพื่อทำความเข้าใจ โดยนำเสนอการอ่านภาพร่วมกับเด็กที่อายุน้อยแต่มีประสบการณ์ในการอ่านเกินวัย เพื่อเป็นตัวอย่างในการแนะนำวิธีให้เด็กเรียนรู้การอ่านภาพ และแสดงให้เห็นกระบวนการในการเข้าใจเรื่องผ่านการอ่านภาพของเด็ก รวมทั้งชี้ให้เห็นความสนุกสนานจากเรื่องที่เด็กจะได้รับหากได้รับคำแนะนำที่เหมาะสม แนวทางดังกล่าวมีความเป็นไปได้ในการใช้กับเด็กที่มีประสบการณ์ตามวัยในระดับอนุบาลที่มีอายุประมาณ 4-5 ปี เนื่องจากเด็กเล็กสามารถเรียนรู้การอ่านภาพผ่านกระบวนการดังกล่าว อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นอีกมากที่ควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงแนวทางให้มีความสมบูรณ์โดยการใช้กับเด็กในระดับอายุที่มากขึ้น และใช้กับเด็กในจำนวนที่มากขึ้น

สรุป

การรู้ภาษาภาพประกอบด้วยทักษะการอ่านภาพที่สำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้ของเด็กในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะเด็กในระดับปฐมวัยซึ่งยังไม่ได้เรียนรู้การอ่านตัวอักษร ภาพสื่อความหมายที่หลากหลายมิติและช่วยในการเรียนรู้ทางการอ่านของเด็ก ภาพช่วยในการตั้งประสบการณ์เดิมและกระตุ้นให้เด็กทำความเข้าใจสิ่งที่เห็นในภาพผ่านการเชื่อมโยงกับโลกที่เด็กอาศัยอยู่ การช่วยเหลือให้เด็กสังเกตและเรียนรู้การอ่านภาพโดยการตั้งคำถามที่เหมาะสมทำให้เด็กสามารถเข้าใจภาพ พัฒนาความรู้ความเข้าใจในการสร้างความหมายที่ลึกซึ้งผ่านภาพ และสนุกกับการอ่านภาพ ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเรียนรู้ทักษะทางภาษาเพื่อพัฒนาตนเองในอนาคต และเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Arizpe, Evelyn; & Styles, Morag. (2003). **Children Reading Picture: Interpreting Visual Text**. London: RoutledgeFalmer.
- Avgerinou, Maria D.; & Pettersson, Rune. (2011). Toward a Cohesive Theory of Visual Literacy. **Journal of Visual Literacy**. 30(2): 1-19.
- Brawn, Nicole E.; et al. (2016). **Keeping Up With...Visual Literacy**. Retrieved September, 18, from http://www.ala.org/acrl/publications/keeping_up_with/visual_literacy
- Brumberger, Eva. (2011). Visual Literacy and the Digital Native: An Examination of the Millennial Learner. **Journal of Visual Literacy**. 30(1): 19-46.
- Cochrane, Victoria (2014). Extending Children's Vocabulary and Comprehension through Oral and Visual Literacy. **Practically Primary**. 19(1): 22-24.
- Common Core State Standards Initiative**. (n.d.). Retrieved October 17, 2016, from <http://www.corestandards.org/ELA-Literacy/RL/K>

- Dooley, Caitlin M.; Martinez, Miriam.; & Roser, Nancy L. (2013). Young Children's Literary Meaning Making: A Decade of Research 2000–2010. In **The SAGE Handbook of Early Childhood Literacy**. pp. 395–408. London: Sage.
- Fang, Zhihui. (1996). Illustrations, Text, and the Child Reader: What are Pictures in Children's Storybooks for?. **Reading Horizons**. 37(2): 130–142.
- Feathers, Karen M.; & Arya, Poonam. (2012). The Role of Illustrations during Children's Reading. **Journal of Children's literature**. 38(1): 36–43.
- Galda, Lee; & Short, Kathy G. (1993, March). Children Books: Visual Literacy: Exploring Art and Illustration in Children's Books. **The Reading Teacher**. 46(6): 506–515.
- General Capabilities in the Australian Curriculum**. (2013, January). Retrieved September, 18, 2016, from <http://www.australiancurriculum.edu.au/GeneralCapabilities/Pdf/Literacy>
- Hutchins, Pat. (2009). **Rosie's Walk**. Bangkok: Amarin Baby and Bids. (In Thai)
- Lysaker, Judith; & Hopper, Elizabeth. (2015, May). A Kindergartener's Emergent Strategy Use during Wordless Picture Book Reading. **The Reading Teacher**. 68(8): 649–657.
- Office of the Basic Education Commission of Thailand. (2015). **2015 A Year Free of Children Who Cannot Read and Write**. Retrieved September 9, 2015, from <http://www.moe.go.th/websm/2015/jan/015.html> (In Thai)
- O'Neil, Kathleen E. (2011, November). Reading Pictures: Developing Visual Literacy for Greater Comprehension. **The Reading Teacher**. 65(3): 214–223.
- Prior, Lori A.; Willson, Angeli; & Martinez, Martinez. (2012, November). Picture This: Visual Literacy as a Pathway to Character Understanding. **The Reading Teacher**. 66(3): 195–206.
- Serafini, Frank. (2016). **Visual Literacy**. Retrieved September 25, 2016 from <http://education.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-19?rskey=IHcbmZ&result=1>
- Stephenson, Susan. (2014). **Visual Literacy through Children's Picture Books**. Retrieved September 10, 2016, from <http://www.scholastic.com/parents/blogs/scholastic-parents-learning-toolkit/visual-literacy-through-childrens-picture-books>
- Thibault, Melissa; & Walbert, David. (n.d.). **Reading Image: An Introduction to Visual Literacy**. Retrieved September 10, 2016, from www.learnnc.org/lp/pages/675
- Walker, Georgette E. D. (2015). **Picturebooks and Visual Literacy in Kindergarten to Grade 2 Classrooms**. Thesis M.Ed. (Language and Literacy). Victoria, Canada: University of Victoria.
- Walsh, Maureen. (2003, November). 'Reading' Pictures: What Do They Reveal? Young Children's Reading of Visual Texts. **Reading Literacy and Language**. 37(3): 123–130.